

Archeologisch bureauonderzoek Oostwal 157 te Warmenhuizen,
Gemeente Schagen
Argo 207

ARCHEOLOGENBUREAU **ARGO**

Archeologisch bureauonderzoek Oostwal 157 te Warmenhuizen

Opdrachtgever:	Visser & Van Dam, Adviseurs in Omgevingsrecht
Bevoegd gezag:	Gemeente Schagen
Gemeente:	Schagen
Plaats:	Warmenhuizen
Toponiem:	Oostwal 157
Onderzoeksmeldingsnr.:	4738269100
Coördinaten:	111303 / 526886 (centrum)
Titel:	Archeologisch bureauonderzoek Oostwal 157 te Warmenhuizen
Rapportnr.:	Argo 207
Auteur(s):	M. Baggerman
Illustraties:	M. Baggerman (tenzij anders vermeld)
Fotografie:	M. Baggerman (tenzij anders vermeld)
Opmaak:	M. Baggerman
Dataverwerking:	M. Baggerman
Datum uitgave:	September 2019
Versienummer:	02
Beheer en plaats projectdocumentatie:	Archeologenbureau Argo te Zaandam
Autorisatie:	A. Médard (Archeologenbureau Argo)
ISSN:	1879-7091

Eventuele vragen over dit rapport kunnen aan de auteur worden gesteld via onderstaand mailadres:
info@archeologenbureauargo.nl

Disclaimer:

Archeologenbureau Argo en de samensteller(s) van dit rapport kunnen niet aansprakelijk worden gesteld voor eventuele schade (direct of indirect dan wel gevolgschade) voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.
Archeologenbureau Argo betracht de grootste zorgvuldigheid bij het uitvoeren van al haar onderzoeken. De aard van archeologisch onderzoek en in het bijzonder de steekproefsgewijze benadering die inherent is aan archeologisch vooronderzoek maakt het echter onmogelijk garanties te geven ten aanzien van de resultaten van dergelijk onderzoek.

© Archeologenbureau Argo

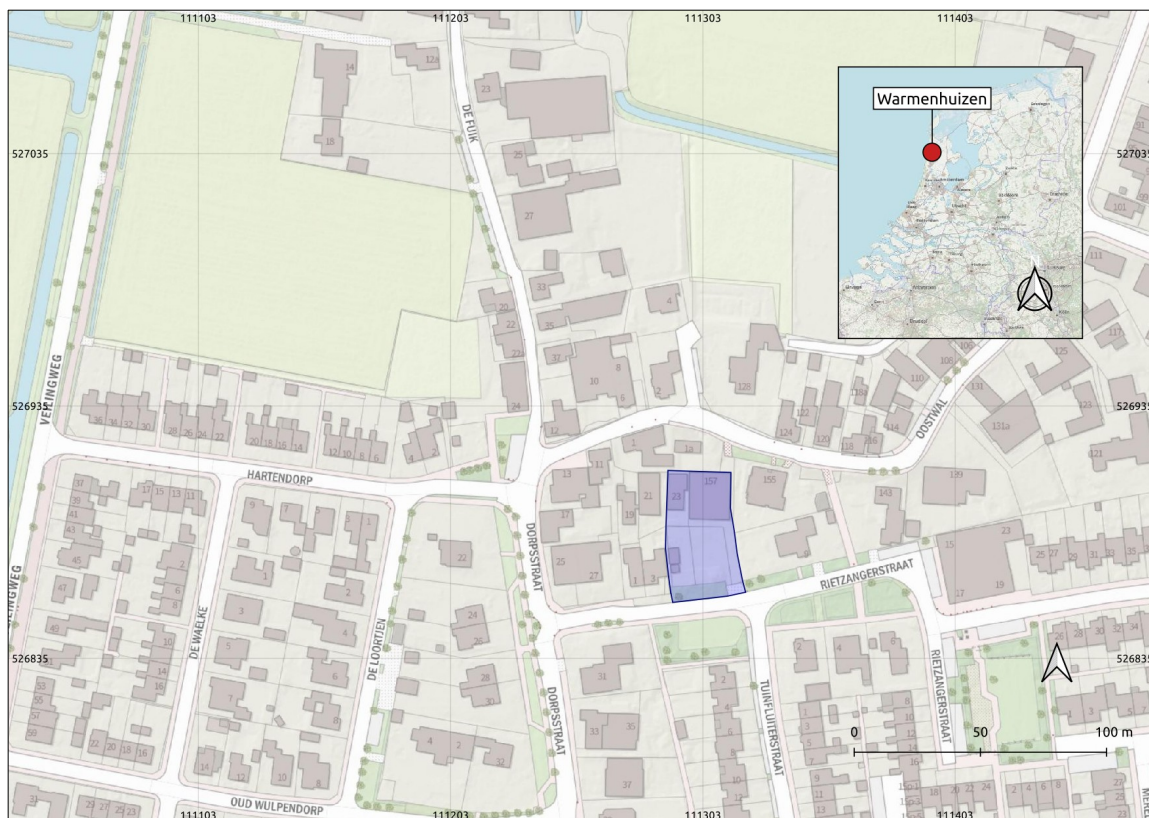
Archeologenbureau Argo	
Oud-Zaanden 2B	075-6314418
1506PE	info@archeologenbureauargo.nl
Zaandam	www.archeologenbureauargo.nl

Inhoudsopgave

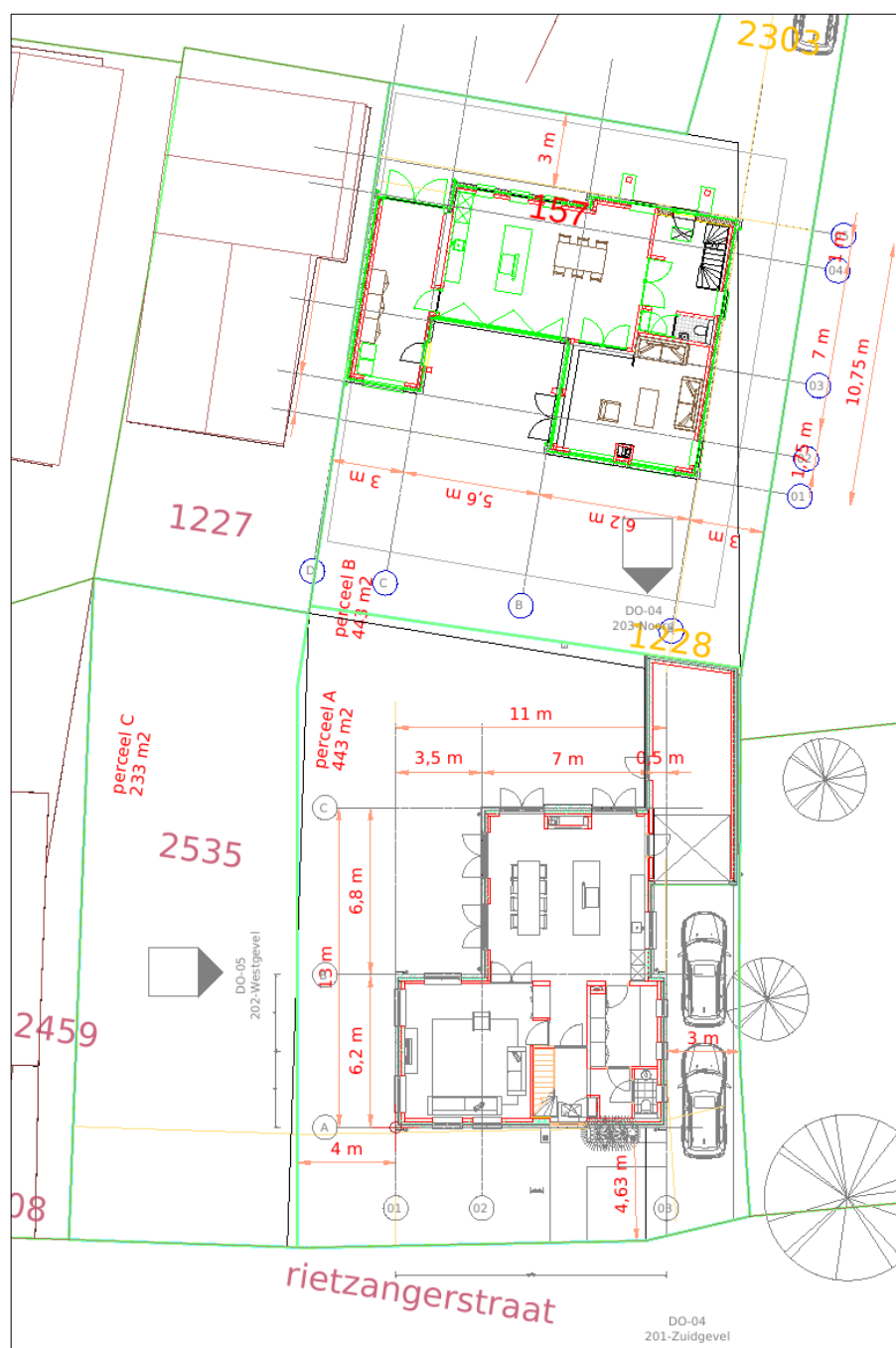
1. Inleiding.....	4
2. Bureauonderzoek.....	7
2.1 Doelstelling en methode.....	7
2.2 Beleid.....	7
2.2.1 Landelijk beleid.....	7
2.2.2 Provinciaal beleid.....	7
2.2.3 Gemeentelijk beleid.....	7
2.2.4 Status plangebied.....	8
2.3 Geo(morfo)logie.....	8
2.4 Bewoningsgeschiedenis.....	10
2.5 Historische kaarten.....	11
2.6 Bekende archeologische waarden.....	15
2.6.1 AMK-monumenten.....	15
2.6.2 Onderzoeken en vondsten.....	15
2.7 Verwachtingsmodel.....	15
3. Samenvatting en advies.....	16
4. Literatuur en bronnen.....	17
4.1 Literatuur.....	17
4.2 Internetbronnen.....	17
4.3 Afbeeldingenlijst.....	17
Bijlage 1. Traject archeologische monumentenzorg: stappenplan.....	18
Bijlage 2. Tabel archeologische en geologische perioden.....	20
Bijlage 3. Afkortingenlijst.....	21
Bijlage 4. Archeologische monumenten, vondstlocaties en onderzoeken op Archis.....	22

1. Inleiding

In september 2019 is er onderzoek uitgevoerd naar de archeologische waarden van de percelen van Oostwal 157 te Warmenhuizen ten behoeve van de geplande ontwikkelingen. Het onderzoek is uitgevoerd door Archeologenbureau Argo in opdracht van Visser & Van Dam, Adviseurs in Omgevingsrecht. Het plangebied wordt in het zuiden begrensd door de Rietzangerstraat en beslaat ca. 1.250 m² (afbeelding 1). De bestaande werkplaats van Idema en Zoon (ca. 240 m²) zal worden gesloopt en op zijn plek zullen twee nieuwe huizen worden gebouwd, beide met een grondoppervlak van ca. 120 m² (afbeelding 2). De ontgraving voor de fundering van de huizen reikt tot maximaal 1,15 m -mv (afbeelding 3). De geplande werkzaamheden zullen de onderliggende bodem en daarmee mogelijk aanwezige archeologische resten verstoren.

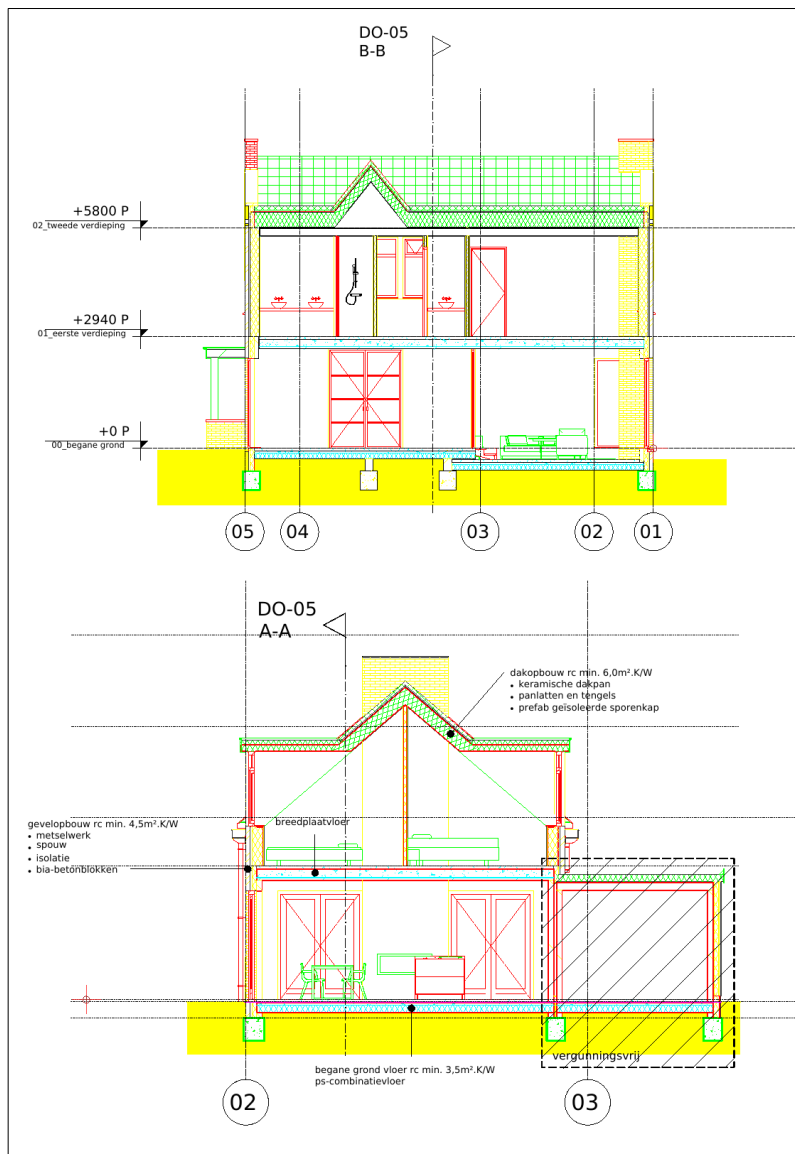

Afbeelding 1. De locatie van het plangebied (in blauw) op de topografische kaart (bron: opentopo.nl).

Afbeelding 2. Overzicht van de geplande nieuwbouw (bron: opdrachtgever).

Archeologisch bureauonderzoek Oostwal 157 te Warmenhuizen

Afbeelding 3. Dwarsdoorsnedes van beide geplande huizen (bron: opdrachtgever).

2. Bureauonderzoek

2.1 Doelstelling en methode

De eerste fase van archeologisch vooronderzoek bestaat uit een bureauonderzoek (bijlage 1). Een bureauonderzoek kan worden omschreven als een inventarisatie van bekende of te verwachten archeologische waarden op het schaalniveau van het individuele plangebied. Het doel van een bureauonderzoek is het verwerven van informatie aan de hand van bestaande bronnen over bekende of te verwachten archeologische waarden binnen een omschreven gebied. Het resultaat is een standaardrapport met een gespecificeerde archeologische verwachting op basis waarvan een beslissing genomen kan worden ten aanzien van (eventueel) vervolgonderzoek. Het rapport bevat, waar mogelijk, gegevens over aan- of afwezigheid, aard, omvang, ouderdom, gaafheid, conservering en (relatieve) kwaliteit van archeologische waarden, ondergrondse bouwhistorische waarden en aardwetenschappelijke eigenschappen. Afhankelijk van de omvang van de toekomstige (planologische) ingreep en werkzaamheden (de aanleiding tot het bureauonderzoek) zullen aanvullende gegevens moeten worden verzameld. Archeologenbureau Argo maakt voor haar bureauonderzoeken gebruik van bodemkundige, geomorfologische, geologische, topografische en historische kaarten. Conform de verplichtingen in de vigerende Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA 4.1) worden tevens de Archeologische Monumenten Kaart (AMK) en ARCHIS (archeologische databank van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed) geraadpleegd. Indien beschikbaar en relevant bij een bureauonderzoek, worden ook bouw- en constructietekeningen van te slopen of te wijzigen (historische) bouwwerken, gegevens van milieukundig bodemonderzoek, lucht- en satellietfoto's en het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) geraadpleegd. Ook archiefonderzoek kan deel uitmaken van een bureauonderzoek. Hierbij moet men niet alleen denken aan onderzoek in historische archieven, ook bouwhistorische gegevens (KICH, sinds begin 2013 overgegaan in Atlasleefomgeving) en de collectie van archeologische depots kunnen relevant zijn bij bureauonderzoek. Zo mogelijk en indien relevant wordt contact opgenomen met lokale historici, archeologisch regiospecialisten en (amateur)archeologen. De tijdens onderhavig onderzoek geraadpleegde bronnen worden, indien deze relevante informatie hebben opgeleverd, in de komende (sub)hoofdstukken behandeld. De tijdens onderhavig onderzoek geraadpleegde bronnen worden, indien deze relevante informatie hebben opgeleverd, in de komende (sub)hoofdstukken behandeld.

2.2 Beleid

2.2.1 Landelijk beleid

Verdrag van Malta

Het is in Nederland verplicht om bij ruimtelijke besluitvorming de archeologische belangen mee te wegen. In 1992 is in Valletta het Verdrag van Malta ondertekend door Nederland. De belangrijkste uitgangspunten van het Verdrag van Malta zijn het streven naar behoud in de bodem (behoud in situ), het vroegtijdig betrekken van archeologie in ruimtelijke ordeningsprocessen en tenslotte, wanneer behoud in situ niet mogelijk is, het "de verstoorder betaalt" principe. Na het ondertekenen van dit verdrag werd, in afwachting van de implementatie in de Nederlandse wetgeving, steeds vaker al "in de geest van Malta" gehandeld.

De Erfgoedwet (1 juli 2016) en Omgevingswet (verwacht 2021)

In deze wetten is de implementatie van het Verdrag van Malta inzake de bescherming van het archeologisch erfgoed in de Nederlandse wetgeving opgenomen (deze wetten gelden als opvolgers van de Wet op de Archeologische Monumentenzorg (WAMZ) en de Wet ruimtelijke ordening (Wro)). Dit geldt voor iedereen die bodemingrepen gaat (laten) uitvoeren: zowel particulieren als bedrijven, project-ontwikkelaars en (lokale) overheden.

2.2.2 Provinciaal beleid

"Het archeologiebeleid van de provincie Noord-Holland richt zich op het leesbaar houden van de ontstaansgeschiedenis van de provincie. De provincie is voorstander van het bewaren van het erfgoed in de bodem (in situ). Om het behoud in de bodem van zoveel mogelijk archeologische waarden te waarborgen, zal de provincie in zowel haar eigen ruimtelijke plannen als in de plannen die zij toetst het behoud als afwegingscriterium mee laten wegen. De meeste archeologische vindplaatsen zijn onbekend, omdat ze onder het maaiveld verborgen liggen. Om te voorkomen dat de waardevolle informatie verloren gaat, moeten deze overblijfselen zo vroeg mogelijk in de planontwikkeling door een archeologisch vooronderzoek worden gelokaliseerd en gewaardeerd. Bij toetsing wordt nagegaan of bij de planvorming voldoende archeologisch vooronderzoek is verricht op basis waarvan een afgewogen besluit kan worden genomen. Wanneer behoud niet mogelijk is, wordt allereerst vastgesteld of de aantasting onvermijdelijk wordt geacht. Er moet een zwaarwegend maatschappelijk belang in het geding zijn, wil de aantasting als onvermijdelijk worden aangemerkt. Ook moet worden vastgesteld dat er redelijkerwijs geen alternatieve oplossingen voorhanden zijn. Indien de aantasting onvermijdelijk is dient de informatie van het bodemarchief te worden veiliggesteld door middel van een wetenschappelijk verantwoord onderzoek, uitgevoerd volgens algemeen geldende normen/richtlijnen KNA" (bron: <http://www.noord-holland.nl/web/Actueel/Nieuws/Artikel/Provinciaal-beleid-archeologie.htm>). Ook beschikt de provincie Noord-Holland over de digitale Informatiekaart Landschap en Cultuurhistorie. Deze kaart geeft in verschillende kaartlagen informatie over landschapstypen, aardkundige waarden, cultuurhistorische objecten, archeologische verwachtingen en structuurdragers als molens, militaire structuren en historische dijken. De informatiekaart is een geografische uitwerking van de Leidraad landschap en Cultuurhistorie en een herziening van de Cultuurhistorische Waardenkaart en is te raadplegen op <http://maps.noord-holland.nl/extern/gisviewers/ilc/>.

2.2.3 Gemeentelijk beleid

Sinds de invoering en implementatie van de hernieuwde Monumentenwet, de Wet op de Archeologische

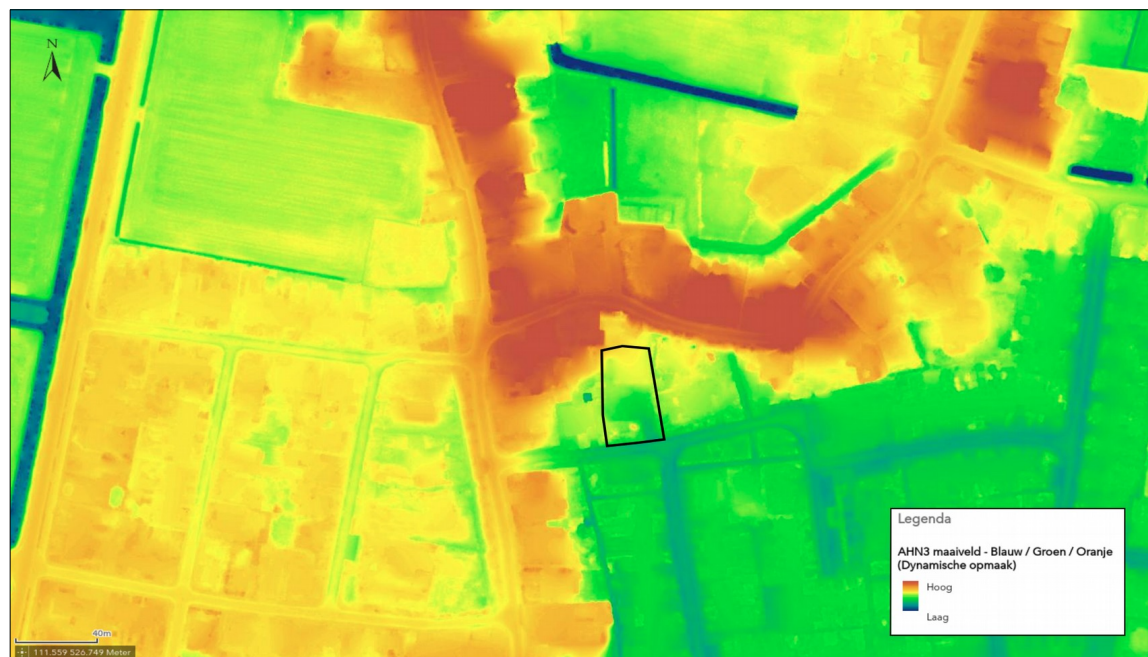
Monumentenzorg (WAMZ) in 2007 en de Wet ruimtelijke ordening (Wro) in 2009 is het archeologisch beleid bij de gemeenten komen te liggen, waarbij zij archeologische waarden volwaardig dienen te laten meewegen in de ruimtelijke planvorming. De gemeente Schagen heeft daartoe in 2013 een erfgoedverordening opgesteld (Z.N. 2013). Hierin worden vijf verschillende archeologische waarden toegekend aan gebieden in de toenmalige gemeente Harenkarspel waarbinnen het plangebied ligt (tabel 1).

Tabel 1. Archeologische waarden binnen de gemeente Schagen (voormalig Harenkarspel).

Waarde	Randwaarden
WR A-1	onderzoek altijd verplicht
WR A-2	groter dan 100 m ² en dieper dan 35 cm -mv
WR A-3	groter dan 500 m ² en dieper dan 50 cm -mv
WR A-4	groter dan 2.500 m ² en dieper dan 50 cm -mv
WR A-5	groter dan 10.000 m ² en dieper dan 50 cm -mv

2.2.4 Status plangebied

Op het plangebied staat momenteel de bedrijfshal van Idema en Zoon en een kleiner bedrijfspand. Naast deze panden is het terrein grotendeels bestraat. Het plangebied valt binnen archeologische waarde WR A-2 (ruimtelijkeplannen.nl) van het bovenstaande beleid van de gemeente Schagen. Archeologisch onderzoek is dan ook verplicht bij een ontgraving groter dan 100 m² en dieper dan 35 cm -mv. De geplande werkzaamheden overschrijden deze grens waardoor archeologisch onderzoek verplicht wordt gesteld. Volgens het Algemeen Hoogtebestand van Nederland ligt het plangebied in het noorden op ca. 0,7 m -NAP en in het zuiden op ca. 1,21 m -NAP. Er is duidelijk te zien dat er buiten het plangebied een hoger gelegen deel in het landschap ten noorden en ten westen van het plangebied ligt (hierover later meer) op ca. 0,29 tot 0,88 m +NAP (AHN). Het plangebied zelf ligt in de overgang tussen de hoge en lage gebieden.

Afbeelding 4. Het plangebied op het AHN (bron: AHN.nl).

2.3 Geo(morfo)logie

Bij het opstellen van een archeologische verwachting wordt veelvuldig gebruik gemaakt van de relatie die bestaat tussen de situering van de archeologische vindplaatsen en het landschap, of zelfs specifieke landschapselementen. Deze relatie (locatiekeuzefactoren) verschilt per archeologische periode en per complextype.

In het Pleistoceen (ca. 3 miljoen jaar geleden tot ca. 10.000 jaar geleden) zijn zandlagen afgezet van honderden meters dikte. Deze liggen nu in de regio vanaf ca. 20 m -mv. Het Noord-Hollands kleigebied, waar het hier onderzochte plangebied toe behoort, is echter grotendeels ontstaan in de daarop volgende periode, het Holocene, van ca. 10.000 jaar geleden tot nu. Na het einde van de laatste IJstijd, het Weichselien, werd het klimaat steeds warmer. Hierdoor begonnen de ijskappen te smelten, met een snelle stijging van de zeespiegel als gevolg en een sterke kusterosie. Door de stijging van de zeespiegel steeg ook het niveau van het grondwater, waardoor in grote delen van West-Nederland 'wetlands', wadden- en kweldergebieden met moerassen en zoetwatermeren ontstonden waarin riet- en zeggeveen ging groeien (het Basisveen, behorende tot de Nieuwkoop formatie). Omdat de zee in perioden van hoogwater landinwaarts doordrong werden ook kreken en geulen gevormd waarbij zand- en kleilagen werden afgezet. Vanaf ongeveer 5500 jaar geleden namen de stijging van de zeespiegel en de invloed van de zee steeds meer af; de strandwallen ontstonden waarop duinen door aanstuiving van zand werden gevormd. Achter deze natuurlijke barrière groeide het hoogveen onbelemmerd (het Hollandveen, behorende tot de

Nieuwkoop formatie). Op enkele plaatsen werd deze barrière onderbroken door zeegaten, zoals het geval was bij het zeegat van Bergen. In het achterliggende land ontstond een geulen- en krekenstelsel. Dit zeegat werd, door het ontstaan van nieuwe strand- en haakwallen, echter steeds smaller en raakte ongeveer 3000 jaar geleden dicht, waarna de veengroei ook grip kreeg op de zand- en kleiafzettingen van het geulen- en krekenstelsel. Hierop volgde de middeleeuwse ontginning van het gebied, waarbij niet meer de natuurlijke geologische processen maar de mens de meest invloedrijke factor op het landschap werd.

Het plangebied ligt op zowel de bodemkaart als op de geomorfologische kaart (van Alterra) in bebouwd gebied. Er valt echter wel uit af te leiden dat het plangebied op de geomorfologische kaart uit 2008 in een vlakte van getij-afzettingen (M72) ligt en dat de bodem bestaat uit kalkrijke poldervaaggronden met zavel of zware zavel (Mn56A of Mn25A respectievelijk op de bodemkaart uit 2014) (Archis III). In de onderstaande afbeeldingen is het plangebied weergegeven op beide kaarten (afbeelding 5 en 6).

Afbeelding 5. Het plangebied op de bodemkaart van Alterra. Lichtgroen betreft Mn56A, groen betreft Mn25A en grijs betreft bebouwde grond (bron: Archis III).

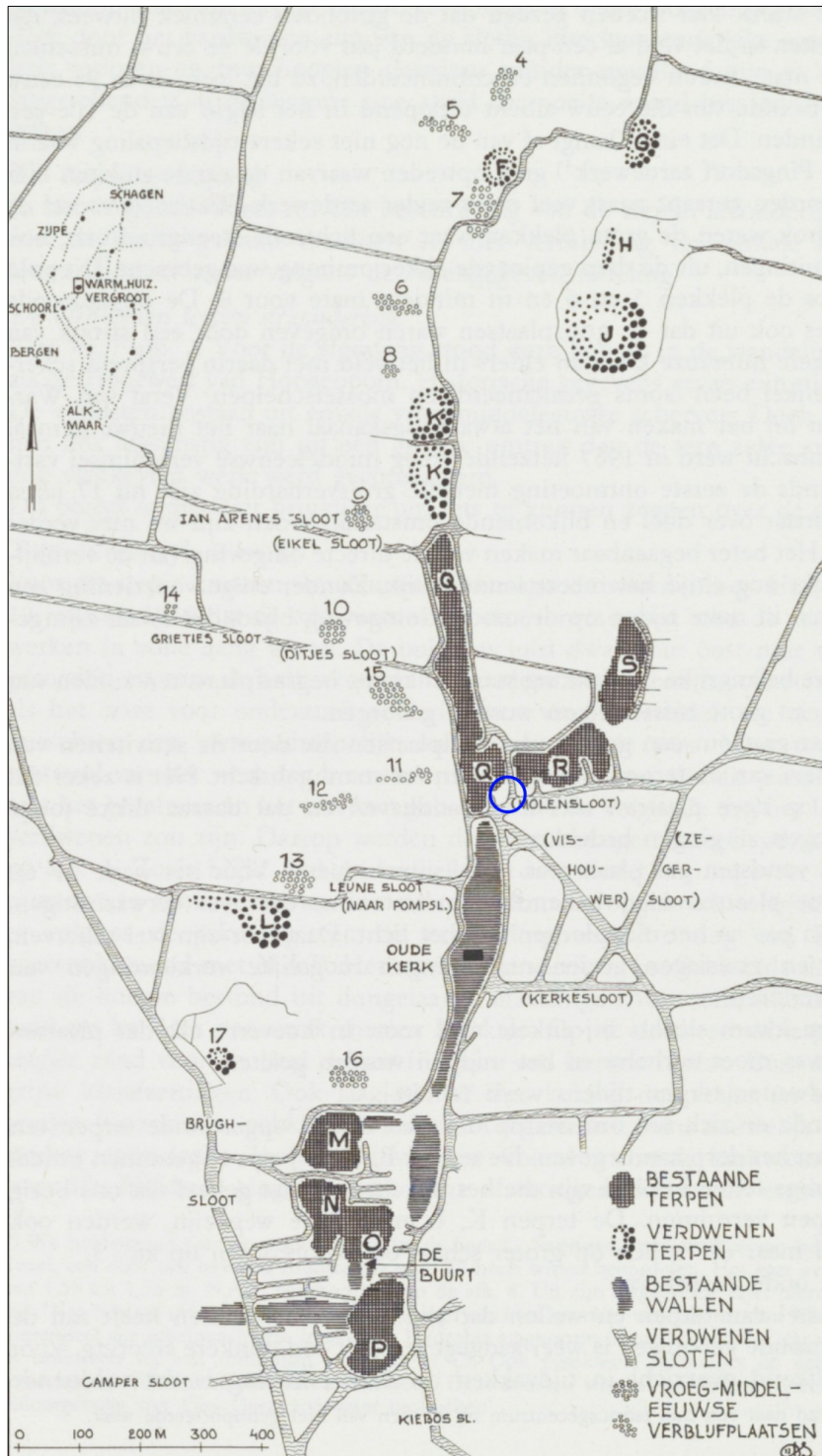

Afbeelding 6. Het plangebied op de geomorfologische kaart van Alterra. Groen betreft M72, paars betreft F91 (Plateau-achtige storthoep, opgespoten terrein of kunstmatig eiland) en grijs betreft bebouwde grond (bron: Archis III).

2.4 Bewoningsgeschiedenis

Tussen Warmenhuizen en Sint Maarten liggen zandige platen van het voormalige waddenmilieu. Deze

zandige gronden klinken minder snel in dan de omliggende kleigrond. Hierdoor ontstond er een strook hoger gelegen grond die geschikt was voor bewoning. De eerste sporen van bewoning worden gevormd door enkele fragmenten handgevoerd aardewerk uit de Late IJzertijd of de Romeinse Tijd. Uit het onderzoek van Schermer blijkt dat het gebied vanaf de 7^e of 8^e eeuw eeuw bewoond was (Schermer en Westra 1978). Op de AHN (afbeelding 4) zijn deze verhogingen in het landschap zeer goed te zien. Het plangebied ligt net buiten de grens van deze verhogingen, ook wel terpen genoemd, van de historische kern van Warmenhuizen. Terpen worden gevormd door een opeenstapeling van ophogingslagen. De terpen sloten zich in de Late Middeleeuwen langzaam aaneen waardoor het lintvormige laatmiddeleeuwse dorp Warmenhuizen ontstond. Op een kaart uit het onderzoek van Schermer en Westra uit 1978 zijn deze terpen weergegeven (afbeelding 7) Het plangebied grenst aan een van deze terpen, gelegen in het lagere gebied.

Afbeelding 7: Het plangebied (blauw) omcirkeld op de kaart met de terpen, verdwenen sloten en vroegmiddeleeuwse verblijfplaatsen (bron: Schermer en Westra 1978).

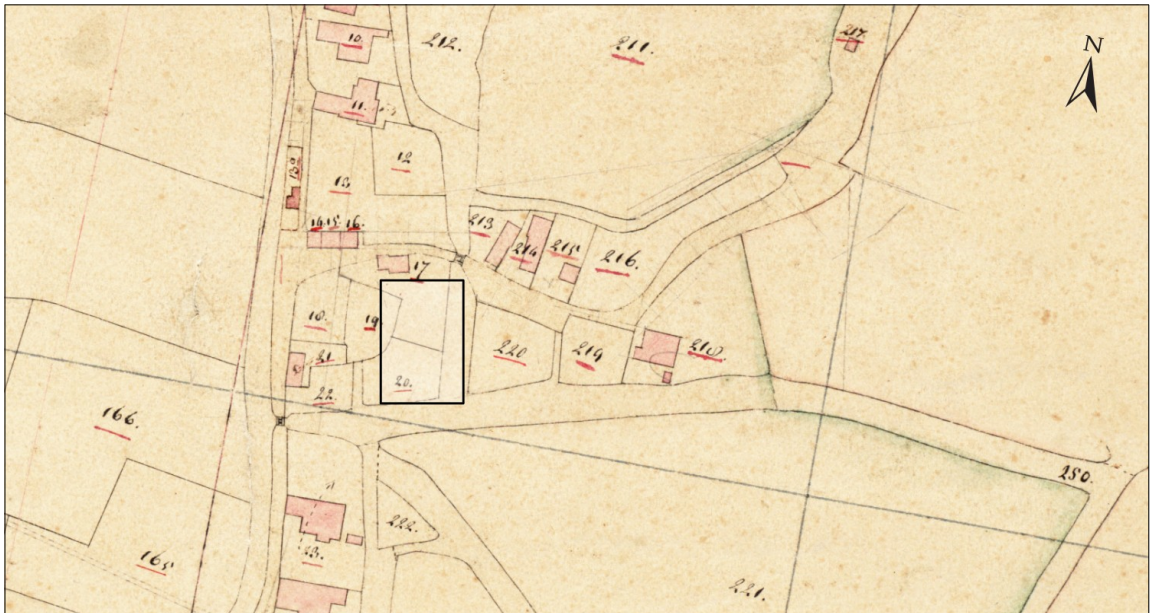
2.5 Historische kaarten

Er zijn verschillende historische kaarten aan de hand waarvan de latere ontwikkeling van het gebied kan worden geïllustreerd. Historische kaarten zijn echter niet altijd even betrouwbaar. Deze zijn vaak een sterk vereenvoudigde weergave van de werkelijkheid. Lang niet alle huizen en gehuchten werden weergegeven; vaak volstond men met een schetsmatige weergave van de belangrijkste steden en dorpen waarbij enkel de belangrijkste gebouwen werden geschetst (kerken, kastelen, etc.) en wat bebouwing. Soms staat enkel de naam van een gehucht vermeld, zonder dat er bebouwing wordt weergegeven. Bovendien laat de schaal naar de huidige maatstaven vaak te wensen over. Een nieuwe kaart betekent overigens lang niet altijd dat de kaartenmaker werkelijk de situatie in zijn tijd heeft weergegeven. Niet zelden werden nieuwe kaarten op basis van (veel) oudere exemplaren van andere kaartenmakers vervaardigd.

Het plangebied behoort tot de historische kern van Warmenhuizen en is voor het eerst in enig detail te zien op de kaart van *"t Hoogh-Heemraetschap Vande Uytwaterende Sluysen in Kennermerlant Ende Westfriesland"*, door Johannes Dou, Coenraet Decker en Abraham Deur vervaardigd in 1682-1683 (afbeelding 8). Op deze kaart is te zien dat er een sloot of ander water door het plangebied loopt en vlak ten westen of op de grens van het plangebied staat bebouwing afgebeeld. Op de kadastrale minuutkaart van Warmenhuizen uit 1811-1832 is een gedetailleerdere weergave van het plangebied te vinden (afbeelding 9). Hierop is de sloot wederom te zien, gemarkeerd met perceelnummer 250 als eigendom van *"de Gemeente"*. Verder beslaat het plangebied delen van perceel 17, 19 en 20. Perceel 17 was eigendom van Klaas Kok, een metselaar die op dit perceel een huis had staan dat buiten het huidige plangebied ligt. Perceel 19 was eigendom van Arie Akkerman, beroep onleesbaar, die het perceel gebruikte als tuin. Perceel 20 was eigendom van Jacob Bregman, een boer die het perceel als weiland gebruikte. De eerste bebouwing verschijnt op de topografische kaart van 1850 in de vorm van één enkel gebouw (afbeelding 10). Op de topografische kaart van 1880 is te zien dat het gebouw toen door meerdere gebouwtjes was vervangen. Deze gebouwtjes werden tussen 1880 en 1961 vervangen door twee grotere gebouwen (afbeelding 11). Tot slot zien we op de topografische kaart van 1983 de nieuw aangelegde wijk uit 1972 en de huidige bebouwing binnen het plangebied (afbeelding 12). De sloot is bij de aanleg van de nieuwe wijk dichtgegooid.

Afbeelding 8. Uitsnede van *'t Hoogh-Heemraetschap Vande Uytwaterende Sluysen in Kennermerlant Ende Westfriesland* uit 1682-1683 met daarop de locatie van het plangebied, bij benadering, omcirkeld in wit (bron: oldmapsonline.nl).

Afbeelding 9. Uitsnede van de kadastrale minuutkaart van Warmenhuizen uit 1811-1832 met daarop het plangebied, bij benadering, met zwart omkaderd (bron: Beeldbank RCE).

Afbeelding 10. Uitsnede van de topografische kaart uit 1850 met het plangebied bij benadering in blauw omcirkeld (bron: topotijdreis.nl).

Afbeelding 11. Uitsnede van de topografische kaart uit 1880 (boven) en 1961 (onder) met daarop het plangebied, bij benadering in wit omcirkeld (bron: topotijdreis.nl).

Afbeelding 12. Uitsnede van de topografische kaart uit 1983 met het plangebied blauw omkaderd (bron: topotijdreis.nl).

2.6 Bekende archeologische waarden

Archis is nagelopen op bekende archeologische waarden en eerder uitgevoerde onderzoeken. Alle relevante informatie over monumenten, onderzoeken en waarnemingen binnen een straal van circa 500 m om het onderzoeksterrein is geraadpleegd (Bijlage 4).

2.6.1 AMK-monumenten

Monumentnummer 14798 betreft de historische kern van Warmenhuizen. Het plangebied ligt binnen de grenzen van dit gebied, welk zijn bepaald aan de hand van de historische kaart uit 1849-1859. Dit gebied heeft een hoge archeologische waarde.

2.6.2 Onderzoeken en vondsten

Zaakidentificatienummer 2150260100 betreft een breed bureauonderzoek naar ontwikkelingslocaties in de, nu vervallen, gemeente Harenkarspel. Het plangebied ligt in het onderzochte gebied. In dit onderzoek wordt vermeld dat er in 1960 *“niet ver ten westen en noordwesten van de kerk te Warmenhuizen”* cultuurresten uit de 10^e tot en met de 12^e eeuw werden aangetroffen in een tweetal verhogingen (Van den Berg 2007, 15). Direct naast deze verhogingen werd een grafveld en de resten van een tufstenen kerkje ontdekt. Hiernaast worden nog meerdere archeologische resten vermeld die in verband staan met de bewoning op de terpen in de Middeleeuwen (Van den Berg 2007).

Zaakidentificatienummer 2239767100 betreft een bureauonderzoek waarbinnen het plangebied valt. Er wordt geschreven over de lage trefkans van archeologische resten van voor de Vroege Middeleeuwen vanwege een natte omgeving. De Middeleeuwen en Nieuwe Tijd werd daarentegen een hoge trefkans toegekend (Den Boon 2009).

Zaakidentificatienummer 2409956100 betreft een bureauonderzoek op ca. 250 m ten noordoosten van het plangebied. Op deze locatie werd een vroegmiddeleeuwse terp verwacht. Op basis van de opgravingsgegevens van een oude opgraving met het toponiem Hartendorp werd de verwachte diepte van de terp op 1,1 m -NAP en hoger gesteld (Nijdam 2013).

Zaakidentificatienummer 4009543100 betreft een proefsleuvenonderzoek op ca. 345 m ten zuidwesten van het plangebied. Tijdens dit onderzoek werden recente ophogingslagen aangetroffen. Daaronder lag een zandpakket, een mariene afzetting uit de 11^e of 12^e eeuw, behorend tot het laagpakket van Walcheren. In dit zand werden fragmenten laatmiddeleeuws aardewerk en handgevormd aardewerk uit de Late IJzertijd of Romeinse Tijd. De grens tussen het laagpakket van Walcheren en het laagpakket van Wormer lag op ca. 1,5 m -NAP (Salomons 2016).

Zaakidentificatienummer 2437017100 betreft een proefsleuvenonderzoek op ca. 416 m ten noordwesten van het plangebied. Op deze locatie werden geen sporen van bewoning gevonden. Wel werden enkele kleiwinningskuilen uit de periode voor de Late Middeleeuwen aangetroffen. Daarnaast werd er een geul aangetroffen die zich had ingesneden in een kleipakket en gevuld was met zand en schelpen, beide behorend tot het laagpakket van Wormer. Op deze getijdenafzettingen werd in de Late Middeleeuwen een pakket klei afgezet, de ondergrens hiervan lag op gemiddeld 1,4 m -NAP. Uit een verploegde laag onder de bouwvoor kwam een bewerkt paardenbot. Dit bot was twee keer doorboord, door de twee gaten kon een touw worden gelusd zoals bij moderne scheerlijnen ook wordt gedaan (Salomons 2014).

Zaakidentificatienummer 3146220100 betreft een opgraving op ca. 334 m ten west zuidwesten van het plangebied. Op deze locatie werd in 1992 de oude terp ‘Wulpendorp’ aangetroffen die hier tot de jaren ‘60 nog lag. Hiernaast zijn nog een aantal kuilen uit de Vroege en Late Middeleeuwen aangetroffen. Twee van de kuilen kwamen uit de Vroege Middeleeuwen, de tijd voor het opwerpen van de terp en twee kwamen uit de Late Middeleeuwen, toen de terp bestond. Er is op deze locatie tot slot nog een benen kam gevonden, daterend uit de Middeleeuwen (Archis III).

2.7 Verwachtingsmodel

Kijkend naar de geo(morfo)logische gesteldheid van de grond, de bekende archeologische waarden en de bewoningsgeschiedenis kan een verwachtingsmodel worden opgesteld voor het plangebied. Resten uit het Neolithicum tot en met de Romeinse Tijd worden in principe niet verwacht, in deze periode bestond de omgeving van het plangebied uit een getijdengebied en was op enkele, hogere, plekken na te nat voor bewoning. Resten uit de Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd kunnen worden verwacht binnen het plangebied. Gelegen vlak naast de historische kern van Warmenhuizen, die al in de Vroege Middeleeuwen ontstond, is de kans op archeologische resten hoog. Bewoningsresten zijn echter pas vanaf de Nieuwe Tijd te verwachten aangezien het plangebied net buiten de terpen van middeleeuws Warmenhuizen lag.

3. Samenvatting en advies

In september 2019 is in opdracht van Visser & Van Dam, Adviseurs in Omgevingsrecht een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor een plangebied aan de Oostwal 157 te Warmenhuizen. Het onderzoek is op zorgvuldige wijze uitgevoerd conform de richtlijnen van de vigerende Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA 4.1). De aanleiding tot het bureauonderzoek werd gevormd door geplande bodemverstorende werkzaamheden die een bedreiging vormen voor eventueel aanwezige archeologische waarden. De werkzaamheden zullen een oppervlakte van 1.250 m² beslaan en reiken tot maximaal 1,15 m -mv. De oppervlaktes en dieptes komen ruim boven de in het bestemmingsplan en archeologische nota vastgelegde vrijstellingsgrens, waardoor archeologisch onderzoek verplicht wordt gesteld.

Het doel van het onderhavige onderzoek was het verwerven van informatie aan de hand van bestaande bronnen over bekende of te verwachten archeologische waarden binnen het plangebied. Uit het onderzoek is gebleken dat in het plangebied een goede kans bestaat op het aantreffen van archeologische resten daterend vanaf de Vroege Middeleeuwen tot en met de Nieuwe Tijd. Er wordt dan ook geadviseerd om een vervolgonderzoek uit te voeren in de vorm van een verkennend booronderzoek. Het voornaamste doel zal zijn eventuele (sub)recente verstoringen in kaart te brengen en de geomorfologische gesteldheid van het plangebied vast te stellen. Indien mogelijk wordt tevens de aanwezigheid van archeologische resten en eventuele cultuurlagen vastgesteld.

De beslissing om bovenstaand advies al dan niet over te nemen (een selectiebesluit) dient door de bevoegde overheid, de gemeente Schagen, te worden genomen.

Tot slot dient te worden vermeld dat, ongeacht dit advies en het selectiebesluit, er een wettelijke meldingsplicht bestaat (Erfgoedwet 2016) mochten er onverhoopt toch archeologische overblijfselen worden aangetroffen.

4. Literatuur en bronnen

4.1 Literatuur

Berg van den, F.G., 2007. Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van ontwikkelingslocaties in de gemeente Harenkarspel, *SCENH-rapport cultuurhistorie 81*, Wormer.

Boon den, L., 2009. Bureauonderzoek voor het plangebied Dorpsstraat 8 / Oostwal 128 te Warmenhuizen, gemeente Harenkarspel, *CENH-rapport 149*, Haarlem.

Médard, A., 2011. Archeologisch bureau- en booronderzoek Van Riemsdijklaan 105, Beverwijk, *Argo*, 14.

Nijdam, L.C., 2013. Warmenhuizen, Dergmeeweg 54 (Gemeente Schagen) – Een bureauonderzoek, *ArGeoBoor rapport 1241*, Lippenhuizen.

Salomons, K.T., 2014. Een karterend proefsleuvenonderzoek op het BEJO zaden terrein, Trambaan 2a te Warmenhuizen, gemeente Schagen, *Hollandia 492*, Zaandijk.

Salomons, K., 2016. Inventariserend veldonderzoek door middel van karterende proefsleuven, Trambaan 1-1d in Warmenhuizen, gemeente Schagen, *Hollandia 596*, Zaandijk.

Schermer, A. & J. Westra, 1978. Oud-Warmenhuizen op terpen, *Westfriesse oudheden nr. 45*, blz 208-230.

Z.N., 2013. *Erfgoedverordening Schagen 2013*, Schagen.

Z.N., 2018. *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie 4.1*.

4.2 Internetbronnen

ARCHIS3 via <https://zoeken.cultureelerfgoed.nl/#/zaak/search> Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE).

<https://ahn.arcgisonline.nl/ahnviewer/>

<http://beeldbank.cultureelerfgoed.nl/>

<http://dpc.uba.uva.nl/kaartencollectie>

<https://topotijdreis.nl>

4.3 Afbeeldingenlijst

Afbeelding 1. De locatie van het plangebied (in blauw) op de topografische kaart (bron: opentopo.nl).....	4
Afbeelding 2. Overzicht van de geplande nieuwbouw (bron: opdrachtgever).....	5
Afbeelding 3. Dwarsdoorsneden van beide geplande huizen (bron: opdrachtgever).....	6
Afbeelding 4. Het plangebied op het AHN (bron: AHN.nl).....	8
Afbeelding 5. Het plangebied op de bodemkaart van Alterra. Lichtgroen betreft Mn56A, groen betreft Mn25A en grijs betreft bebouwde grond (bron: Archis III).....	9
Afbeelding 6. Het plangebied op de geomorfologische kaart van Alterra. Groen betreft M72, paars betreft F91 (Plateau-achtige storthoop, opgespoten terrein of kunstmatig eiland) en grijs betreft bebouwde grond (bron: Archis III).....	9
Afbeelding 7: Het plangebied (blauw) omcirkeld op de kaart met de terpen, verdwenen sloten en vroegmiddeleeuwse verblijfplaatsen (bron: Schermer en Westra 1978).....	11
Afbeelding 8. Uitsnede van 't Hoogh-Heemraetschap Vande Uytwaterende Sluysen in Kennermerlant Ende Westfrieslant uit 1682-1683 met daarop de locatie van het plangebied, bij benadering, omcirkeld in wit (bron: oldmapsonline.nl).....	12
Afbeelding 9. Uitsnede van de kadastrale minuutkaart van Warmenhuizen uit 1811-1832 met daarop het plangebied, bij benadering, met zwart omkaderd (bron: Beeldbank RCE).....	13
Afbeelding 10. Uitsnede van de topografische kaart uit 1850 met het plangebied bij benadering in blauw omcirkeld (bron: topotijdreis.nl).....	13
Afbeelding 11. Uitsnede van de topografische kaart uit 1880 (boven) en 1961 (onder) met daarop het plangebied, bij benadering in wit omcirkeld (bron: topotijdreis.nl).....	14
Afbeelding 12. Uitsnede van de topografische kaart uit 1983 met het plangebied blauw omkaderd (bron: topotijdreis.nl).....	14

Bijlage 1. Traject archeologische monumentenzorg: stappenplan

In het “stappenplan archeologie” wordt aangegeven welk traject bij planvorming bewandeld moet worden als het gaat om het inpassen van archeologische waarden en verwachtingen. Het is van groot belang om in een zo vroeg mogelijk stadium van de planvorming rekening te houden met de archeologische waarden en verwachtingen en wel voordat men aanvangt met de globale invulling van een plangebied. Het stappenplan gaat uit van een brede inventarisatie van wat er bekend is over de archeologische waarden. Op basis daarvan wordt zeer gErikht ingezoomd op voor het plan(gebied) relevante archeologische informatie. Na iedere stap wordt beredeneerd gekozen voor meer diepgaand onderzoek op specifieke plekken, zodat uiteindelijk voldoende bekend is over aanwezige vindplaatsen om gemotiveerde afweging in het ruimtelijkeorderingsproces te kunnen maken.

I. Bureauonderzoek

Het doel van bureauonderzoek is het verwerven van informatie - aan de hand van bestaande bronnen - over bekende of verwachte archeologische waarden binnen of relevant voor het plangebied. Daarnaast moet het bureauonderzoek inzicht bieden in eventueel benodigd inventariserend onderzoek (stap II, zie onder). Een bureauonderzoek bestaat uit een archief- en literatuuronderzoek van archeologische en bodemkundige gegevens die bij RACM, provincie, gemeente en/of andere instanties (b.v. universiteiten, musea) bekend zijn over het betreffende gebied. Het Bureauonderzoek dient de volgende aspecten te behandelen:

- aangeven wat de aanleiding is voor het bureauonderzoek en om welk gebied het gaat. Dit in verband met het bepalen van het onderzoekskader;
- beschrijven van het huidige gebruik van de locatie op basis van beschikbare relevante gegevens;
- beschrijven van het historische grondgebruik of de historische ontwikkeling van het gebied op basis van geofysische, fysische en historisch-geografische gegevens ;
- een korte impressie over de ontstaansgeschiedenis van het landschap ;
- een impressie van de bewoningsgeschiedenis;
- beschrijven bekende archeologische waarden ;
- archeologisch waardevolle terreinen zoals deze zijn opgenomen in het Centraal Monumenten Archief (CMA) van de RACM. Dezelfde terreinen zijn tevens opgenomen op de Archeologische Monumentenkaarten (AMK) van de provincies. Archeologisch waardevolle terreinen genieten wettelijke bescherming (ex artikel 3 en 6 van de Monumentenwet) of dienen een planologische bescherming te krijgen binnen het bestemmingsplan;
- archeologische vindplaatsen zoals deze in het Centraal Archeologisch Archief (CAA) van de RCE aanwezig zijn. Clustering van vindplaatsen kan wijzen op de aanwezigheid van bewoningssporen uit het verleden;
- beschrijven van de archeologische verwachtingen en opstellen van een gespecificeerd en onderbouwd verwachtingsmodel van de verwachte archeologische waarden;
- aan de hand van de door de RACM ontwikkelde Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden. Gebieden met een hoge of middelhoge archeologische verwachtingswaarde of trefkans komen in ieder geval voor een nader archeologisch onderzoek in aanmerking;
- aan de hand van een meer gedetailleerde provinciale c.q. gemeentelijke verwachtingskaart;
- rapportage met daarin advisering ten behoeve van het vervolgtraject gerelateerd aan de verschillende stadia van het planvormingsproces.

II. Inventariserend veldonderzoek (IVO)

Het doel van het inventariserend veldonderzoek is het zeer gErikht aanvullen en toetsen van de uitkomsten van het bureauonderzoek. Stapsgewijs wordt bekeken óf er archeologische waarden aanwezig zijn en zo ja, wat dan de aard, karakter, omvang, datering, gaafheid, conservering en relatieve kwaliteit is. Ten behoeve van een IVO dient een Programma van Eisen (PvE) opgesteld te worden. In principe wordt het IVO uitgevoerd op basis van een Plan van Aanpak (PvA). Het onderzoek kan bestaan uit de volgende methoden:

- non-destructieve methoden: geofysische methoden (elektrische, magnetische en elektromagnetische methoden eventueel in combinatie met remote sensing technieken);
- weinig destructieve methoden: oppervlaktekartering, booronderzoek, sondering (putjes van maximaal een vierkante meter);
- destructieve methoden: proefsleuven.

Welke methoden (kunnen) worden ingezet hangt af van de locatie en vraagstelling. De onderbouwing voor de in te zetten methoden is in het bureauonderzoek gegeven. Een inventariserend veldonderzoek moet leiden tot een waardering en een archeologisch inhoudelijk selectieadvies.

Bij weinig destructieve methoden gaat het om oppervlaktekartering en booronderzoek. Dit houdt in dat het plangebied wordt gekarteerd door middel van het “belopen” van akkers en weilanden, waarbij gezocht wordt naar aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische waarden. Daarnaast wordt door middel van boringen onderzocht hoe het staat met de bodemopbouw, en of er archeologische lagen of indicatoren te onderscheiden zijn. De aangetroffen vindplaatsen kunnen vervolgens nader bekeken worden met een meer diepgaand booronderzoek. Dit levert nadere informatie over de omvang en waardering op. Soms is het nodig om in dit stadium proefputjes te graven.

Een proefsleuvenonderzoek wordt uitgevoerd indien uit de minder destructieve onderzoeksmethoden is gebleken dat er in een plangebied waardevolle archeologische vindplaatsen aanwezig zijn. Door middel van het graven van een aantal proefsleuven kunnen de exacte begrenzing, de datering en de graad van conservering van een vindplaats worden onderzocht. Uit het proefsleuvenonderzoek moet blijken of een vindplaats behoudenswaardig of zelfs beschermenswaardig is. Is dit het geval, dan zal bekeken moeten worden of de vindplaats ingepast kan worden in het plan. Het rijks- en ook het provinciaal archeologiebeleid gaat in eerste instantie uit van behoud van het bodemarchief in situ (ter plekke in de bodem).

Eventueel: III. Opgraven ofwel archeologisch vervolgonderzoek

Indien het niet mogelijk is een 'behoudenswaardige of beschermenswaardige' vindplaats in situ te bewaren, zal het hier aanwezige bodemarchief voor het nageslacht bewaard dienen te worden door middel van een vlakdekkend onderzoek. Alleen dan is deze stap (stap III) noodzakelijk.

Bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort.

Bijlage 2. Tabel archeologische en geologische perioden

Archeologische periode	Tijd (jaren BP)***	Geochronologisch Tijdperk*	Geochronologische Tijd**	Tijd (jaren BP)***
Nieuwe tijd	0-450	Holoceen	Subatlanticum	0-2.400
Late Middeleeuwen	450-900			
Vroege Middeleeuwen	900-1.500			
Laat-Romeinse tijd	1.500-1.620			
Midden-Romeinse tijd	1.620-1.880			
Vroeg-Romeinse tijd	1.880-1.962			
Late IJzertijd	1.962-2.200			
Midden IJzertijd	2.200-2.450		Subboreaal	2.400-5.660
Vroege IJzertijd	2.450-2.750			
Late Bronstijd	2.750-3.050			
Midden Bronstijd	3.050-3.750			
Vroege Bronstijd	3.750-3.950			
Laat Neolithicum	3.950-4.800		Atlanticum	5.660-9.220
Midden Neolithicum	4.800-6.150			
Vroeg Neolithicum	6.150-7.250		Boreaal	9.220-10.640
Laat Mesolithicum	7.250-8.800		Preboreaal	10.640-11.650
Midden Mesolithicum	8.800-9.450		Pleistoceen	Weichselien
Vroeg Mesolithicum	9.450-11.150	Eemien		116.000-128.000
Laat Paleolithicum	11.150-36.950	Saalien		128.000-238.000
Midden Paleolithicum	36.950-301.950	Oostermeer		238.000-243.000
		Onbenoemd		243.000-324.000

* Blauw = relatief koud klimaat / Roze = relatief warm klimaat
** Donkerblauw = relatief nat klimaat / Groen = relatief droog klimaat
*** BP = Before Present (Engels voor: vóór heden) is een aanduiding bij het meten van tijd. Met heden wordt het jaar 1950 bedoeld. 100 jaar BP is dus 100 jaar voor 1950, oftewel in het jaar 1850 na Chr.

Bijlage 3. Afkortingenlijst

AMK Archeologische Monumenten Kaart

Archis ARCheologisch InformatieSysteem: Geografisch InformatieSysteem met archeologische databank van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE). Bevat veelheid aan gegevens omtrent eerder verricht onderzoek en vondstmeldingen in het onderzoeksgebied.

ASB Archeologische Standaard Boorbeschrijving.

C14 Koolstof (radioactieve isotoop), gebruikt voor datering.

CAA Centraal Archeologisch Archief.

CHS Cultuurhistorische Hoofdstructuur.

CIS Centraal Informatie Systeem.

CMA Centraal Monumenten Archief.

GIS Geografische InformatieSystemen.

GPS Global Positioning System.

IKAW Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden.

IVO Inventariserend Veld Onderzoek.

KICH Kennis Infrastructuur CultuurHistorie. Geografisch InformatieSysteem met cultuurhistorische databank met gegevens van drie kennisinstituten op het gebied van cultuurhistorie. Dit zijn de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, de Directie Kennis van het ministerie van LNV en Alterra (Wageningen Universiteit en Research centrum).

KLIC Kabel- en Leidingen InformatieCentrum.

KNA Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie. Op basis van het Verdrag van Malta (Valletta) moet ook in Nederland archeologisch onderzoek aan kwaliteitscriteria voldoen. Net als bij het milieuhygiënische bodembeheer werkt de archeologische sector met een erkenningensysteem (vergunningverlening) en met een op private leest geschoeide kwaliteitsborging, de KNA maakt daar onderdeel van uit.

NAP Normaal Amsterdams Peil (=officieel peilmerk).

NOAA Nationale Onderzoeks Agenda Archeologie.

PvA Plan van Aanpak.

PvE Programma van Eisen.

RCE Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

WAMZ Wet op de Archeologische MonumentenZorg.

Bijlage 4. Archeologische monumenten, vondstlocaties en onderzoeken op Archis